

Vánoční errata? Ježíš narozen v ložnici, Marie jako Mojžíš a věčný Boží plán s Izraelem

Biblistika | 23.12.2015 @ 16.00

Vánoční svátky, toť vřelé teplo. A nejen pro duši, která se ozdůbkami se světýlky léčí z depresí zimních měsíců, ale i pro křesťanskou náboženskou agitaci, která chce právě zde volat „haló, haló, lidé, vy ty Vánoce chápete úplně blbě, protože to není jen o konzumním materialismu, ale hlavně o tom, že v jesliškách na slámě se narodil Ježíšek... co to kecám... Ježíš, spasitel světa“. Jako křesťané si právě zde můžeme přihřát polívčičku, protože my přece opravdu víme, o čem ty vánoce jsou, narodil od těch skrblíků naproti, kteří si nadělili pod stromeček... pche... TELEVIZI!

Chlév, slámu a zvířata prosím odneste

Tak jo, dost sarkasmu. Křesťané opravdu mají šanci prožít Vánoce o něco autentičtěji, protože (většinou) alespoň věří v historickou realitu toho, co se připomíná. Zde se ukazuje ironie slavení Vánoc bez víry. Slavil by někdo 8. května nebo 17. listopadu, kdyby nevěřil historickým událostem, jenž se připomínají? Asi ne. To, co by si křesťané měli uvědomit, a nač chci tímto článkem ukázat, je nutnost informované revize a oddělení lidové tradice od oné historické reality, která se připomíná. Vybral jsem pro začátek několik zajímavých a více či méně známých témat.

Ježíš se nenarodil ve chlévě

Tedy alespoň ne na místě, které bychom dnes označili jako „chlév“, tedy místnost nebo přístřešek pro zvířata. Tradiční představa chléva vychází z jakési vágní středověké představy, která spojovala slovo „jesle“ (Lk 2,7) s dobytkem (např. Iz 1,3).

I porodila svého syna, toho prvorozeného, zavinula ho do plenek a položila do jeslí, protože pro ně nebylo místo v útulku pro pocestné. (Lk 2,7)

Zajímavé je, že za pojmem „útulek pro pocestné“ se skrývá řecký výraz, který velmi obecně označuje „místo pohostinství“. V Septuagintě je použit například jako označení Mojžíšova osobního stanu (Ex 4,24) nebo jídelny (1S 9,22). Útulek pro pocestné by tedy bylo možné přeložit třeba slovem „obyvák“, v němž pro Marii s Josefem již nebylo místo. Museli proto zůstat ve chlévě? To nejspíše ne, protože tehdejší domy v Palestině měly jesle, tedy místo pro krmení zvířat, přímo v ložnici, ve které spala samotná rodina hostitele! Josef s Marií tedy nenocovali vedle oslíka a kravičky, nýbrž v místnosti, kde spala i rodina nějakého Josefova příbuzného.

Představu „útulku pro pocestné“ tedy prosím zrušme. Vánoční betlémské scene bute třeba zbavit dobytka a nahradit přeplněnou ložnicí s Josefovým bratrancem, bratrem nebo tátou, jeho ženou a dalšími dětmi.

Zdroj: Ian Paul, [Jesus really wasn't born in a stable](#)

Marie je matkou Boha a novozákonní paralelou Mojžíše

Postavení Marie je u silně nekatolicky založených protestantů poněkud tristní. Na jednu stranu nemůžeme z Bible vygumovat vánoční pasáže, které ji oslavují, na druhou stranu se nikdy nezapomene poznamenat, že Marie byla „pouze obyčejná dívka“, která „pouze uposlechla“ a že to ti katolíci ale hrozně přehánjí a že v hebrejštině u Izajáše není „panna“, ale „dívka“, což má podle některých znamenat, že katolická mariologie je hrozný úlet. Ačkoli s řadou z těchto tradičních námitek věcně souhlasím, nelíbí se mi jednostranná rétorika, která Marii oproti ostatním biblickým postavám diskriminuje.

Nakolik chceme zůstat v mezích ortodoxie a nakolik tudíž souhlasíme se závěry [Efezského koncilu](#) (431 po Kr.), natolik musíme směle přiznat, že **Marie je matkou Boha**. A nakolik chceme zůstat bibličtí, natolik popřejme sluchu mé nevidané, leč biblické tezi: **Novozákonním protějškem Mojžíše není Ježíš, ale Marie**.

- Mojžíšova i Mariina služba začíná setkáním s andělem (Ex 3; Lk 1,26–33).
- Právě tak, jako Mojžíš přijal od Hospodina psané Boží Slovo, právě tak Marie přijala vtělené Boží slovo (Ex 34,28; Lk 1,35; srov. J 1,17).
- Právě jako Mojžíš vyvedl Božího syna Izraele z Egypta, tak Marie s Josefem vyvedli na Boží pokyn Božího syna Ježíše z Egypta (Oz 1,11; Mt 2,15; srov. Ex 4,24).

Implikace této teze je jasná: Mariino postavení v dějinách spásy není nižší, než postavení Mojžíše! Proč potom, smím-li se zeptat, je Mojžíš připomínán více než Marie? Snad proto, že je mu v Bibli věnováno více místa? Nebo proto, že Marie má nálepku „katolická“, nebo dokonce nálepku „žena“? Insinuace posledních dvou vět mohou být liché a z mé strany nefér. Abyste mi to dokázali, zaměřte se prosím v příštím kázání na Lukáše 1,46–55!

Zdroje:

Jonathan Black, [Mother of God – Yes, Mother of God](#)

Lily E. Dunn, [Advent and Marry](#)

25. prosince není původní křesťanský svátek

Na rozdíl od svátku Velikonoc nám Bible neposkytuje žádná vodítka pro přesné určení data svátku. Teprve na konci druhého století Klement Alexandrijský píše, že někteří stanovují den Ježíšova narození na 21. dubna nebo května. První zmínka o 25. prosinci pochází ze 4. století.

Populárním vysvětlením našeho datování je, že Vánoce měly nahradit římské svátky oné doby. Jednak tzv. Saturnálie, za druhé svátek narození nedobytého slunce, který císař Aurelián roku 274 po Kr. stanovil na 25. prosince. Podle této teorie měly být vánoce křesťanskou alternativou vytvořenou k evangelizaci pohanů. Problém této teorie spočívá v tom, že ji nepodporuje žádné svědectví církevních otců a poprvé se s ní setkáváme až ve druhém tisíciletí.

Alternativní a neméně pravděpodobné vysvětlení vidí 25. prosinec jako den vzdálený přesně 9 měsíců od 25. března, což je podle tradičního přepočtu den před ukřižováním. Tradice 25. března jako dne Ježíšovy smrti není sama o sobě bez problému, ale aspoň vysvětluje 25. prosince jako den Ježíšova narození. Ježíš tak byl počat i ukřižován v ten samý den. Podobnou představu sdílí pravoslavi, když slaví Zvěstování Panny Marie 7. dubna a Narození Páně 7. ledna, totiž přesně o 9 měsíců později.

Co z toho plyne? Například to, že jakékoli datum Ježíšova narození se zakládá na tradici, v níž je těžko oddělit historickou realitu od pragmatismu (Vánoce jako nahrazení pohanských svátků) či symboliky (Vánoce přesně 9 měsíců po ukřižování).

Zdroj: Andrew McGowan, [How December 25 Became Christmas](#)

Ježíš se nenarodil v roce 0

V [Lukáši 2,1–5](#) se naznačuje, že Ježíš se narodil během sčítání, které se konalo, „když Sýrii spravoval Quirinius“ (CEP). Problémem zde je, že Quirinius byl syrským guvernérem v letech 6–12 po Kr., kdežto Herodes, který měl novorozenému Ježíšovi usilovat o život (Mt 2,20), zemřel v roce 4 př. Kr. Problém chronologie je pak doplněn o řadu dalších problémů. Proč musel Josef do Betléma, když to při sčítání nebylo zvykem? Proč s sebou bral Marii, když to nebylo nutné? A proč bylo v Judsku sčítání, když nebylo římskou provincií, ale jen klientským státem?

Ad chronologie. Dva české překlady (ČSP a B21) překládají Lukášovu chronologickou poznámku tak, že sčítání, při kterém se Ježíš narodil, proběhlo **před tím**, než Sýrii spravoval Quirinius. Řecké *protos* totiž může znamenat „dříve“ nebo „před“, což je patrné v [Janovi 1,15](#).

Ad všechno ostatní. Důvodem, proč Josef putoval do Betléma, mohlo být to, že tam skutečně bydlel. V Nazaretě se zdržoval možná jen na nějaký čas za účelem zasnoubení se s Marií, ale jeho domov byl v Betlémě, možná u rodičů, což by dávalo smysl ve světle odstavců o místě Ježíšova narození výše. Důvodů, proč s sebou bral Marii, mohla být řada. Například to, že

si přivázel z Nazareta nevěstu a hodlal s ní v Betlémě bydlet. Sčítání v Judsku nebylo přímo spojené s žádným sčítáním Římské říše, ale mohlo být nařízeno Herodem paralelně s Římem nebo mohlo být iniciováno římskou intervencí do judských záležitostí.

Jak píše Ian Paul, příběh o narození Ježíše je uvěřitelný a řada nejasností je dána spíše nedostatkem dat než nějakou evidentní chybou autorů. Onen nedostatek dat ale zatím, jak je vidět i z těchto krátkých odstavců, dosti komplikuje přesnou historickou rekonstrukci toho, jak to bylo. Víme jen to, že Ježíš se narodil v Betlémě nejpozději roku 4 př. Kr.

Zdroj: Ian Paul, [Was Luke in error about the date of Jesus' birth?](#)

Ježíš je židovský Mesiáš

Ježíšovo Mesiášství je zcela zakotveno v jeho židovství. Jinak řečeno: Ježíš je židovský Mesiáš. Ještě jinak řečeno: Ježíš je Kristem pouze natolik, nakolik je židovským Mesiášem. Celé Jeho dílo, Jeho narození, smrt a zmrtvýchvstání, Jeho přítomnost a Jeho přimlouvání a Jeho druhý příchod, to všechno má smysl a je platné pouze natolik, nakolik je to ~~naplněním~~ pokračováním Božího plánu s Izraelem. Dnes nám to až tak nepřijde, ale biblické křesťanství je přísně vzato jen a pouze velmi zvláštní sektou Judaismu prvního století.

Poslyšme tento citát od N. T. Wrighta a vizme v něm onu základní myšlenku, kterou bych chtěl zdůraznit, že sice **Boží plán s Izraelem vždycky byl a stále je a vždycky bude jediný Boží plán k vykoupení lidstva**.

Mesiáš je tedy tím, jak je u Pavla zcela zřejmé, v němž je Boží lid jaksi sjednocen, takže to, co platí o Mesiáš, platí i o Božím lidu. Patřit k lidu, nad nímž kraluje David nebo jeho syn, znamená dle Starého zákona „být v Davidovi“ nebo „v synu Jišajovu“ (2. Samuelova 20,1; 1. Královská 12,16). Pavel proto může o křesťanech hovořit, jakoby „vstupovali do Mesiáše“ skrze křest a víru, jakoby tím byli „v něm“. On je „Abrahamovo semě“ je pouze jako jednotlivec, ale také protože „zahrnuje“, zcela dle původního plánu s Izraelem, celý Boží lid. To samé by se dalo říci tak, že křesťané „patří Mesiáši“. „Pokud jsi Mesiášův, jsi Abrahamova rodina, dědic podle zaslíbení“ (Galatským 3,29). Toto je klíč, který odemyká některé zdánlivě nejtvrdohlavější a nejošemetnější části Pavla, nejen v Galatským 2–4. (N. T. Wright, *Justification: God's Plan and Paul's Vision*, 104)

Abych předešel nedorozumění, chci zdůraznit, že nejsem sionista, nejsem tvrdohlavým podporovatelem dnešního státu Izrael (který dle mého názoru **není** tím Izraelem, o němž se píše v Bibli), nejsem klasický dispencionalista, nejím datle a chumus (je to drahý) ani košer jídla, nenosím trásně, nemávám s prapory a vůbec nepřemýšlím o obnově Davinova stánku. Jediné, co chci nyní zdůraznit, je **kontinuita** mezi Starým a Novým zákonem. Při tomto zdůraznění slyšíme následující koledu. Zpívá se v ní o tom, že Immanuel je tím, kdo má přijít vykoupit zajatý Izrael. A tak to také bylo. Bůh se sklonil na zem, aby odpověděl na volání svého lidu Izraele. Jediný detail, s nímž někdo možná nepočítal, byl ten, že z Božího pohledu Jeho lid Izrael nebyl ohraničen národností (což je vpsledku důvod, proč nejsem sionista).

<https://selah.cz/biblistika/vanocni-errata-jezis-narozen-v-loznici-marie-jako-mojzis-a-vecny-bozi-plan-s-izraelem/>